

Радомир Поповић

Универзитет у Београду
 Православни богословски факултет
 Београд
 rpopovic@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 27-9”01/07”

ПРИМЉЕНО: 15. 09. 2015.

ОДОБРЕНО: 23. 09. 2015.

За и против Халкидона – Севир Антиохијски (+538)

Сажетак: У средишту богословља петог века је христологија, или разоткривање свештене тајне шта јесте Богочовек Господ Христос? Одговоре на ово питање најдубље тајне хришћанске вере и живота давала су два сабора, Ефески (431) и Халкидонски (451). Богословље Светих Отаца које је на Васељенским саборима формулисано, Црква је примила не само као тренутни, већ дијахронични, вечни израз вере о начину постојања, или боље рећи сапостојања две природе у једној Богочовечанској Христовој личности. Међутим, усвајање или рецепција Халкидона споро је текла, и од многих никада и у потпуности није прихваћена. У пост-саборском периоду више од једне стотине година вођене су дуге, променљиве и, понекад до крајности, супротстављене богословске расправе које су на површину избациле многа имена. Међу њима је свакако незаобилазно име Севира Антиохијског патријрха (512–518).

Кључне речи: Севир Антиохијски, оваплоћење, христологија, природа, ипостас, јединство, монофизити, диофизити.

О Севиру Антиохијском, његовом животу и богословском раду крајем 5. и у првим деценијама 6. века, сачувани су многи и детаљни подаци од стране његових савременика и истомишљеника на Истоку. Појединости из његовог живота дају нам двојица његових животописаца, Захарије Схоластик и игуман Јован.¹ Севир је рођен у области Писидија, у граду Созопол. Игуман Јован каже да је Севиров деда био епископ у том граду и да је узео учешће на Трећем васељенском сабору у Ефесу 431. године у осуди јеретика Несторија.² Најпре је учио граматику и реторику у Александрији. У то доба још је био катихумен, некрштен.³ Тада почиње да чита дела Светог Василија

¹ *Vie de Sévère patriarche d'Antioche 512–518*, par Zacharie le Scholastique; textes critique publiés, traduits et annotés par M. A. Kugener, R. Graffin-F. Nau, *Patrologia Orientalis*, tomus secundus, Paris 1907; *Vie de Sévère* par Jean supérieur du monastère de Beith-Aphthonia, *Ibid.* Захарије Схоластик пише његово житије око 515. године: Pauline Allen and C. T. R. Hayard, *Severus of Antioch*, London-Newyork, 2004,7.

² *Vie de Sévère*, par Jean, *Patrologia Orientalis II*, 211. Jean Rufus évêque de Maiouma. *Plerophories – témoignages et revelations contre le concile de Chalcedoine*, version syriaque et traduction française, ed. F. Nau, *Patrologia orientalis VIII*, Paris 1912, 165.

³ Zacharie le Scholastique, *Vie de Sévère*, *Patrologia Orientalis II*, 12.

Великог (– Писмо Ливанију). После тога одлази у Бејрут где изучава правне науке. Овде је већ изразио жељу да се крсти. Наставља да чита Кападокијске Свете Оце, Светог Григорија Богослова, Светог Григорија Нисијског. Кретао се у кругу младих хришћанских ентузијаста и монаха – Евагрије Самосатски, Јелисеј из Ликије. Окупљали су се у храму Васкрсења Господњег у Бејруту где су активно учествовали на богослужењима. По угледу на Евагрија и сам се одаје посту и подвигу. Истакао се у борби против магије и враџбина још увек присутних у том граду. Чак је узео активног учешћа у спаљивању паганских врачарских књига.⁴ У то време је настао његов спис *Панеѿирик Айосѿолу Павлу*, а потом је уследило крштење у граду Триполи око 488. године.⁵ Непосредно пред крштење читао је дела Светог Кирила Јерусалимског, вероватно његове Катихезе.

Премда је завршио правне науке он није хтео да буде адвокат, већ се недвосмислено определио за монаштво. Најпре је био у манастиру у Светој Земљи у месту Елевтеропољ, а потом је прешао у познати манастир у Гази, у Палестини. Као монах јасно се определио против Несторијеве, Аполинаријеве и Евтихове јереси.⁶ Још док је као монах боравио у Палестини имао је расправу са монахом Нифалијем коме је упутио две расправе (*Orationes ad Nephaliium*). Нифалије је био присталица Халкидона, одбацивао је као и Севир, како *еноѿикон* цара Зинона тако и патријарха Акакија.⁷ Расправе су посебно вођене у монашким срединама. У то доба долази до прогона монаха. Неколико стотина протераних монаха монофизита нашло се у Цариграду. Међу њима је био и Севир. У престоници источно-romeјског царства Севир борави око три године (508–511). Његово деловање овде било је веома запажено. Отприлике тада настаје његово дело *Филалиѿиис (Љубитељ истине)*,⁸ или *Књѿа ѿрошв безбожној Књѿжевника (Liber contra impium Gramaticus)*. Тадашњи цариградски патријарх Македоније (495–511) био је православни, халкидонац. Тада се појавило у литургијској Трисветој песми додаток „*расѿеѿѿој за нас*“. Ово је у Цариграду изазвало оштре расправе, чак и немире. Њих је чак подстакао патријарх Македоније.⁹ Патријарх у Антиохији био је 512–519. године, до почетка владавине цара Јустина

⁴ *Исѿо*, 69–70.

⁵ *Vie de Sevére par Jean, Исѿо*, 134 – крштен је у храму Светог Леонтија. Евагрије Схоластик, *Црквена исѿорија* 3,33. Ј. Мајендорф, *Имѿеријално јединсѿво и хришћанске геобе*, 175.

⁶ Zacharie le Scholastique, *Vide de Severe*, 105.

⁷ Евагрије Схоластик, *Црквена исѿорија* 3,33. *Vie de Sevére*, par Jean, 117–118. Најпознатија Севирова дела сачувана углавном на сиријском и грчком језику су: *Речи Нефалију* – (– две беседе), *Φιλαλητης (Љубиѿиелъ истѿине)*, *Прошв нечасѿивој Грамаѿика*, у три књѿге, *Три ѿисма Јулијану у Халикарнас*, *Три ѿисма ѿрошв Серѿија Грамаѿика*, 125 *катѿедралних беседа*, око 300 *ѿисама*. Његова дела су махом објављена у *Patrologia Orientalis* бр. 4, 6, 7, 12, 14, 16, 20, 22, 23, 25, 26.

⁸ *Sevére d'Antioche, Le Philaléthe*, éd.trad. par R. Hespel, Louvain 1952.

⁹ *Исѿо*, 3,44.

I (518–527). Истакао се као проповедник. Сачувано је његових 125 беседа катедралних које је изговорио у саборном храму у Антиохији. Из Антиохије одлази у Египат где је провео остатак живота. У Цариград је долазио више пута на позив цара Јустинијана 535–536. године који настоји да помири монофизите са Црквом.¹⁰ На помесном сабору у Цариграду 536. године осуђен је и протеран у Александрију.

Оно што посебно карактерише монофизитске богослове, особито кроз неколико деценија после Халкидона, јесте њихово марљиво позивање на богословље Светог Кирила Александријског и њихов недвосмислен став да је у ствари Халкидон издао Светог Кирила и вратио се Несторијевој јереси. Ово несувисло тумачење и одбацивање Халкидона посебно заокупља Севира Антиохијског за кога се с правом каже да је „архитекта монофизитског система“.¹¹ У свим монофизитским догматским разматрањима, поред одбацивања Халкидонског ороса, обавезно се одбацује и атакује *Доїмаї-ска йосланица* папе Лава Првог (+461) упућена Цариградском патријарху Флавијану 449. године.¹² На Истоку, посебно у доба владавине цара Зинона (476–491) и цара Анастасија I (491–518) про-халкидонци, односно православни просто нису смели и нису били у прилици да бране Халкидон и његов догматски орос. Патријарси на Истоку и богослови који су то покушали једноставно су били прогоњени.¹³ Управо у то доба до изражаја долазе монофизити међу којима се истиче Јулијан из Халикарнаса (– данас место *Бодрум* у Турској, такође родно место Херодота – оца историје као науке), већ помињани Севир Антиохијски, Филоксен Мабургшки и други.

За разлику од других монофизитских богослова Севир припада доста умереној струји монофизита. То се може недвосмислено видети из неких његових богословских ставова који га у великој мери приближавају Халкидону.¹⁴ На првом месту Севир је дошао у отворени сукоб са Јулијаном из Халикарнаса о питању учења да ли је људска природа Господ Христа била подложна пропадању, трулежности. Јулијан је тврдио да од тренутка зачећа људска природа Христова је била непропадљива, нетрулежна, док

¹⁰ Н. А. Заболотский, Христология древних восточних церквей в богословии Севира Антиохииского, *Журнал Московской патриархии* 10(1975)66–67.

¹¹ W. H. C. Friend, *The Rise of Christianity*, 838. У праву је Е. Лаут када констатује да је Кирилово богословље било уперено пре свега против Несторија, и зато он инсистира на јединству богочовечанске личности Христове, Е. Ј. Таут, Севир Антиохииски: првославнији изглед, *Церков и время* 3(32)2005, 181.

¹² Томос папе Лава у, *Mansi V*, 1265–1289; АСО II, 1,1, 10–20. На изворном латинском језику видети, К. Ј. Hefele, *Konziliengeschichte*, Frankfurt, 1873–1890. Српски превод папиног Томоса патријарху Флавијану 449. године у, Р. Поповић, *Васељенски сабори – одабрана докуменција*, књ. 1, Београд, 2012, 302–309.

¹³ M. Richard, *Les florilèges diphyssites du V et du VI siècle*, A. Grillmeier, H. Bacht, *Das Konzil von Chalkedon, geschichte und gegenwart I*, Wurzburg, 1954, 731.

¹⁴ А. В. Карташов, *Васељенски сабори*, Београд, 2009, 349.

је Севир учио да је Христово физичко, људско тело тек од тренутка васкрсења било непропадљиво, што је и православни став.¹⁵ Севиров развојни богословски пут текао је у духу буквалног и једностраног приступа разумног богословља Светог Атанасија Великог и Светог Кирила Александријског (+444), које су, по њему, издали Оци Четвртог васељенског сабора враћајући се несторијанству и диофизитству. Поседно Севир анатемише Халкидонски сабор и папу Лава зато што исповедају две природе у Господу Христу после сједињења. На овај начин они, по Севиру, деле једног Христа на две личности.¹⁶ Севир јасно каже да Имануил (Бог је са нама) се вечно рађа од Бога Оца, али постаје тело сасуштаствено нама, оживљено разумном душом и умом. На више места понавља да Слово (Логос) „није престало бити Бог, и примило је оно што није било, али, истовремено је остало оно што је било – постало је човек“.¹⁷ С друге стране, Севир поистовећује кључне богословске појмове као што су ουσια, υποστασις, υπαρξις. Ови појмови за њега имају значење бића, онога што јесте и што постоји. Такође за монофизитске богослове синтагме као δυο, φυσικς, μια υποστασις, εν προσωπων су синоними. Самим тим израз природа означава и ипостас, и личност. Наравно, за све монофизите па и за Севира, појам природа просто подразумева и ипостас (личност), док халкидонци обрнуто, сматрају да две природе у Господу Христу сачињавају једну Богочовечанску ипостас. Овакав Севиров став и уопште став монофизита има корен у Аристотеловој мисли по којој „не постоји неипостасна природа“ (ουκ εστι φυσικς ανυποστατος).¹⁸

Код монофизита појам оваплоћења се изражава речју ενωσις, чије је изворно значење сједињење, јединство. На питање како се остварило јединство, односно сједињење две природе у Господу Христу, Свети Кирило Александријски изражава синтагмом „ипостасно јединство“ (ενωσις καθ, υποστασιν). За Севира Антиохијског појмови „физичко јединство“ и „ипостасно јединство“ (ενωσις; ката φυσικ, ενωσις καθ, υποστασιν) су такође синоними.¹⁹ Када говори о сложеном саставу (συνθεσις) Богочовека Господа

¹⁵ W. H. C. Frend, *Исџо*, 839, 841. А. В. Карташов, *Васељенски сабори*, 399. В. В. Бологов, *Исџорија Цркве у уериоду Васељенских сабора*, Краљево, 2006, 292. Ј. Мајендорф, *Имџеријално јединство и хришћанске геобе*, 224. О сукобу Јулијана и Севира по питању пропадљивости или непропадљивости Христове људске природе видети новију студију А. Ђаковца, *Антрополошки и христолошки узроци и последице афтартодокетизма Јулијана Халикарнашког*, *Богословље* 1(2015)201–213 где су изнете догматске претпоставке овог важног питања. Питање се у суштини своди на сукоб аполинаријевске христологије и несторијанства, *Исџо*, стр. 209.

¹⁶ J. Lebon, *La christologie du monophysisme syrien*, *Das Konzil von Chakedon* 1, 493. E. Stein, *Histoire du bas Empire*, II, (476–565), Paris, 1949, 160.

¹⁷ J. Lebon, *Исџо*, 441.

¹⁸ Н. А. Заболотский, „Христология древних восточних црквеи в богословии Севира Антихииского“, *Журнал Московској патриархии* 11(1975)64–65.

¹⁹ J. Lebon, *Исџо*, 471, напомена 46. Е. Лаут, *Исџо*, 182–183, сматра да Халкидонски сабор у другој половини 5. и почетком 6. века још увек није био прихваћен као васељенски, још је

Христа, Он је и Бог и човек, Син и Христос. У овоме следује у потпуности Светог Кирила Александријског и Светог Атанасија Великог. Такође Севир идентификује изразе $\mu\alpha\ \phi\upsilon\sigma\iota\varsigma\ \sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau\omicron\varsigma$, $\mu\alpha\ \upsilon\pi\omicron\sigma\tau\alpha\iota\varsigma$; $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau\omicron\varsigma$ једнаки су о Христос, $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau\omicron\varsigma$, али без међусобног мешања елемената који чине тај састав. Појам $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau\omicron\varsigma$ у случају Слова (Логоса) и човека, не односи се на саму суштину, већ на постојање, јер, једна је Ипостас од двога. Сходно овом поимању Севир иде даље и каже да израз $\mu\alpha\ \phi\upsilon\sigma\iota\varsigma\ /\upsilon\pi\omicron\sigma\tau\alpha\iota\varsigma$ искључује сваку двојност и одговара у потпуности појму $\theta\epsilon\alpha\nu\delta\rho\iota\kappa\eta\ \epsilon\nu\epsilon\rho\upsilon\rho\epsilon\iota\alpha$. Дакле, постоји једно, сложено ($\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\tau\omicron\varsigma$) дејство (енергија). По њему, сваки човек је уосталом ипостас, личност, не проста, већ сложена из двога – душе и тела. Тако је и у Христу – Он је $\sigma\upsilon\nu\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma\ \epsilon\kappa\ \delta\upsilon\omicron$, односно, од божанства и човештва је савршени Имануил. Дакле, Христос је $\epsilon\kappa\ \delta\upsilon\omicron$, али није дупли по природи и ипостаси, већ је један из двога.

За Севира су такође синоними појмови као што су $\delta\upsilon\omicron\ \phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$, $\delta\upsilon\omicron\ \upsilon\pi\omicron\sigma\tau\alpha\iota\varsigma$, $\delta\upsilon\omicron\ \pi\rho\omicron\sigma\omega\pi\lambda\alpha$. Важно је напоменути да Севир први од монофизитских богослова уводи појам $\epsilon\nu\ \theta\epsilon\omicron\rho\iota\alpha$. Заправо, он схвата да једино можемо да замислимо две природе у Господу Христу. То је само у духу, у мислима. Одвајати их чисто мисаоно је, по њему, дозвољено, док у стварности и реално оне не постоје. Севиров додатак $\epsilon\nu\ \theta\epsilon\omicron\rho\iota\alpha$, с друге стране, само указује на постојање разлика између божанства у човештва у Слову (Логосу) и тела, плоти.

Монофизити када говоре о Богочовеку такође недвосмислено користе израз $\epsilon\kappa\ \delta\upsilon\omicron\ \phi\upsilon\sigma\epsilon\omega\nu$ (из две природе је Христос). Исто недвосмислено прихвата и Севир, и истовремено одбацује $\epsilon\nu\ \delta\upsilon\omicron\ \phi\upsilon\sigma\epsilon\sigma\iota$. Другим речима, Христос је из двога или, упрошћено, „један ствар од две ствари“ ($\epsilon\nu\ \delta\upsilon\omicron\ \pi\rho\alpha\upsilon\mu\alpha\tau\omega\nu\ \epsilon\nu\ \pi\rho\alpha\upsilon\mu\alpha$).²⁰ Уместо израза „у две природе“ ($\epsilon\nu\ \delta\upsilon\omicron\ \phi\upsilon\sigma\epsilon\sigma\iota$) после сједињења, Севир употребљава и изразе као $\epsilon\nu\ \delta\upsilon\omicron\ \pi\rho\omicron\sigma\omega\pi\lambda\omega\nu$, $\epsilon\nu\ \delta\upsilon\omicron\ \omicron\upsilon\sigma\iota\omega\nu$.

Када је реч о својствима сједињених природа у Господу Христу, Севир размишља на следећи начин: после сједињења тело (плот) је остало тело, односно постало је тело (плот) Слова, а Слово (Реч) ипостасно сједињено у телу сачувало је своја својства, односно разлику (διαфора). Другим речима, тело (плот) се није претворило у природу Слова (Логоса), нити се Слово (Логос) претворило у тело (плот). У Писму Екуменију Севир јасно каже, „плот (тело) не престаје да буде тело, чак иако је постало Бог по телу, а Слово (Реч) не напушта своју сопствену природу ... пошто плот (тело) није преиначена у природу Слова (Речи) и Слово (Реч) није промењено у плот (тело)“.²¹ Ово се тако догодило како би се избегло мешање природа у Хри-

трајала његова рецепција или усвајање, прихватање, на нивоу целе Цркве. То ће тек учинити Пети васељенски сабор (553).

²⁰ PG 86,1841.

²¹ Писмо Екуменију, у, *Patrologia Orientalis* 12, 2, 176–177. Ј. Мајендорф, *Христос у источно-хришћанској мисли*, 45.

сту. После сједиња, размишља даље Севир, ми не говоримо ни две природе, ни два својства (посебности).²² Ослањајући се на Светог Кирила Александријског Севир говори о ἰδιότης φυσικῆ (природно својство) и схвата разлику природа као природни квалитет (ὡς ἐν ποιότητι φυσικῆ). Својство, посебност, ἰδιότης, сходно Светом Кирилу, као разлика природа није уништена приликом оваплоћења, односно сједињења две природе у Христу. По свему разлика διαφορά и другост ἕτεροτις; као и природно јединство (ἐνωσις φυσικῆ) је без међусобног мешања и нераздељиво је. Разлика приликом сједињења Слова и тела (Логоса и плоти) остаје и после сједињења и слична је у том погледу сједињењу душе и тела код човека, како мисли Севир.²³ За разлику од других монофизитских богослова Севир говори о неразднојности својстава, и једне, и друге природе (божанске и човечанске) у Христу. Наиме, из два нераздељива својства јесу природе у Христу. У свом другом писму извесном Сергију, Севир каже: „Христос као човек је из суштине или природе, а не из својстава која припадају природама“.²⁴ „Ceterum, qui non ridiculum vel dicere duas proprietates cuiusque naturae...“²⁵ Сходно оваквом поимању Севир анатемише оне који говоре, не само о две природе после сједињења, већ и о њиховим својствима и делању (дејству). Другим речима, за Севира ова својства не постоје одвојено, индивидуално после сједињења. Људска (човечанска) и својства Слова (Логоса), и обрнуто, својства Слова и својства тела, јер, опет понавља, један је Христос, што опет наводи на учење о „размени својстава“ *communicatio idiomatum* код Светог Кирила Александријског.²⁶

Севир је доследан својим ставовима и у истом духу говори и о једном дејству, делању (ἐνέργεια) у Господу Христу. Овде се директно супротставља Томосу папе Лава који јасно говори о два дејства, „agit enim utraque forma cum alterius communionem quod proprium est. Севир је о том питању јасан и недвосмислен кад каже: „Један је који делује, Логос оваплоћени, једно је дејство, али различита су дела, ствари као резултат делања (nam unus quidem est operans, id est, Verbum Dei incarnatum, et una est operatio, diversa autem opera, id est res operatione perfectae).“²⁷ „Он је један и нераздељив, тако је и Његово дејство (енергија) нераздељиво (ἀμερίστος).“²⁸ Пошто је, по њему, немогуће делити Слово (Логоса) од тела (плоти), то нико не може одвајати или делити делатност, дејства Слова (Логоса). Онај који делује (ἐνεργῶν) један и јединствен. Сходно томе дејство, делање (ἐνέργεια) је такође једно.

²² J. Lebon, *Исѿио*, 537.

²³ J. Lebon, *Исѿио*, 539–540.

²⁴ PG 86, 909.

²⁵ PG 86, 909 A.

²⁶ PG 76, 137.

²⁷ PG 86, 924 CD; J. Lebon, *Исѿио*, 554, напомена 62.

²⁸ PG 86, 924–925.

Сефир говори о сложеном деловању богочовечанском које је јединствено, неразделиво, и нераздвојиво.²⁹ Једно је богомужно дејство Господа Христа. Тако у Писму Нифалију он каже: „Један је човек, састоји се из душе и тела, и једно је делање ... али су дела различита,... тако и код Имануила, један је Онај који делује (ενεργήσας), и једна је енергија (дејство) (ενέργεια), али су различита дела“.³⁰ Он, дакле, признаје један субјекат деловања, дејства, а то је Слово (Реч). За њега енергија или дејство у Богочовеку Господу Христу није својство природе као такве, није самостална стварност или реалност, већ је пројава Онога који дејствује, а то је ипостас, а она је једна. Дакле, нема два дејства, већ се само пројављује сложени карактер Богочовека. Успут, Сефир анатемише папу Лава и његов Томос у оном делу где он говори о два дејства у Христу.³¹

Својим доследним учењем о дејству или енергији у Господу Христу Сефир је зачетник једне будуће јереси која ће се појавити почетком 7. века у доба цара Ираклија (610–641) и његове, нажалост, компромисне верске политике коју је водио према монофизитима. То је чинио са позиција чисто државних-империјалних интереса, не водећи рачуна о Цркви и чистоти вере као такве. Међутим, још једном се показало да силом царске власти није могло решавати ниједно догматско учење. Један од ретких појединаца који се храбро одупрео таквој царској верској политици био је Софроније патријарх у Јерусалиму (634–638). Док је био смирени монах и подвижник, по монашком послушању је ћутао. Када је изабран за патријарха у Светом Граду (634) он је, по древном обичају, упутио Посланицу предстојатељима свих цркава у којој их обавештава да је постао патријарх. У истој Посланици, која је по својој садржини прави догматски катихизис, Софроније између осталих јеретика који су узнемиравали Цркву, наводи и Севира Антиохијског. О њему се он веома строго изражава на следећи начин: „Заједно са свима овима (– мисли на јеретике), а пре свих, и после свих, и подобно свима, и више од свих нека буде проклет Сефир најзлији ученик њихов који се показао као тиранин најжешћи од свих нових и старих акефала (безглавих), и најзлији непријатељ Цркве антиохијске, и најгнуснији развратник...“.³² Софронијев радикалан став према Севиру је разумљив јер је вера Цркве заиста била угрожена захваљујући, између осталог, и грубом меша-

²⁹ О томе опширније видети, Кирил Еоворун, Сефир Антиохијски о единой енергии и воље Христа, *Церков и времја* Но 32(2005).

³⁰ *Orationes ad Nephaliium*, 60–61. О. Давиденков, *Христологическаја система Севира Антиохишког*, Москва, 2007, 146.

³¹ PL 54, 765. О. Давиденков, *Исѣо*, стр. 149.

³² Софронијева Синодска посланица (Επιστολή συνδική) у, *Mansi XI*, 461–509, *АСО II*, Vol. 2, 410–494. Српски превод Синодалне посланице, Р. Поповић, *Васељенски сабори – одбрана докуменџа*, књ. 2, Београд 2011, стр. 123–149.

њу царске власти као такве. Када се говори о Севировом поимању дејства или енергије у Господу Христу значајно је напоменути неке појединости његовог схватања. Он разликује дела у Господу Христу: једна су по њему, човечанска (ανθρώπινα), а друга су богоприлична (θεοπρέπη); односно, „једна дела приличе Богу, а друга се односе на човека. Али ми не говоримо да се једна показују од једне природе, а друга од друге, већ је реч о једном и истом Христу без раздељивања“.³³ Реч је о *μία ενέργει σύνθετος*, у духу његовог општег поимања христологије. За Севира је енергија или дејство сложено, *σύνθετος*, као што је и природа у Христу сложена.³⁴ „Једно је дејство, зато што Онај који дејствује је један, Бог, који се без измене оваплотио и постао човек“.³⁵ Чак говори о *μία ενέργει σεσαρκωμένη* (једна оваплоћена енергија). Свакако, у потоњем периоду, током целог VII века Оци су (већ је споменут Софроније Јерусалимски, Преподобни Максим Исповедник (+662), папа Мартин, и други) оповргли ово учење, што је резултирало Оросом или *Исповеданјем вере*³⁶ донетом на Шестом васељенском сабору (680–681) које је срочено у духу Халкидонског ороса вере о две воље (хтења) и два дејства (енергије) у Богочовеку Христу.

У потоњем црквеном предању Севир је несумњиво сматран јеретиком. Преподобни Јован из Дамаска у свом богословљу недвосмислено следује Кападокијске Свете Оце који у другој половини 4. века јасно разликују у христологији опште од посебног, односно суштину од ипостаси.³⁷ Свети Јован несумњиво Севира Антиохијског препознаје као јеретика. Сврстава га заједно са Дисокором и Евтихом у „нечасну дружину“³⁸ Он једноставно парафразира Севирово учење о једној сложеној ипостаси, да две природе чине једну сложену ипостас Сина Божијег, и да је „једна сложена ипостас настала из две природе“.³⁹ Преподобни Јован Дамаскин такође чини догматски осврт и на друге аспекте христологије, опет имајући у виду Севира и монофизите уопште. Тако он каже да се химна „Свјати Боже“, односи на целу Свету Тројицу, а не само на Сина. Химну су као такву утврдили Оци на сабору у Халкидону (451). Говорећи о вољи (хтењу) и дејствима (енергије) у Богочовеку Господу Христу, он каже да су воља и дејство својства природе, а не ипостаси.⁴⁰ Такође побија учење неких монофизита о непро-

³³ Севир Антиохијски, *Беседа* 109,759–760.

³⁴ О. Давиденков, *Исїо*, стр. 152.

³⁵ Севир Антиохијски, *Прошив дезбожної Грамайїка*, 2, 37.

³⁶ *Орос вере Шестїої васељенскої сабора*, у, *Mansi XI*, 632–640. Српски превод Ороса, Р. Поповић, *Васељенски сабори* 2, стр. 188–191.

³⁷ О томе детаљније видети, Р. Мкртчјан, Концепция обшчей и частной природ ве христологии халкидонитов и дохалкидонитов, www.bogoslov.ru, 6. avgust 2015.

³⁸ Преподобни Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, 47. Свети Јован Дамаскин, *О јересима*, прев. С. Продић, Шибеник 2012.

³⁹ *Исїо*, 49. З. Пено, *Доїмайїка*, књ.2, 161.

⁴⁰ *Исїо*, 58, 63.

падљивости Христове човечанске природе. При томе се позива, сем црквеног Предања, и на Светог Апостола Павла у 1 Кор 15:53, да је васкрсло тело Господа Христа непропадљиво.⁴¹ Афтартодокети су јеретици и следбеници Јулијана из Халикарнаса, а Севир је несумњиво јеретик „развратник из Антиохије“.⁴² Мада умерени антихалкидонац, углавном је као такав остао у Предању Цркве кроз цео средњи век. Помиње га Цариградски патријарх Фотије у својој познатој *Окружној посланици* 867. године коју је упутио патријаршијским престолима Истока, а поводом увођења догматских и црквено-практичних новина у Цркви на Западу. За Светог Фотија Севир је заједно са Евтихом и Диоскором јеретик – монофизит.⁴³

Закључак

У периоду између Халкидона (451) и Петог васељенског сабора (553) у Цркви је вођена променљива богословска борба за прихватање или пак одбацивање догматских одлука овог сабора. Значајно место у тој борби заузима несумњиво Севир Антиохијски о чему сведоче његови многобројни сачувани списи: писма, беседе, посланице. Био је, као и већина монофизитских богослова, доследан једностраном тумачењу неких богословских ставова Светог Кирила Александријског и прихватању христологије Аполлинарија Лаодикијског (– антрополошки минимализам), а све у циљу да се елиминише Несторијева јерес, која је, по монофизитском схватању, поново васкрсла управо на Халкидонском сабору. Иако умерен у својим догматским ставовима, у потоњем Предању Севир је ипак доследно прихванат као јеретик – монофизит, без обзира што је у својим делима отворено критиковао и побијао крајње десне монофизитске богословске ставове.

Општа библиографија

- Евагрије Схоластик, *Црквена историја*, PG 82, 2405–2906.
 Преподобни Јован Дамаскин, *Тачно изложење ѱравославне вере*, прев. С. Јакшић, Никшић, 1985.
 Преподобни Јован Дамаскин, *О јересима*, PG 94, 677–780, прев. С. Продић, Шиденик, 2012.
 Zacharie le Scholastique, *Vie de Sevére*, R. Graffm-F. Nau, *Patrologia Orientalis II*, Paris, 1907.
 Jean supérieur du monastère de Beith-Aphtheonia, *Patrologia Orientalis II*, Paris 1907.
 M. Richare, *Les florilèges diphysistes du V et du VI siècle*, A. Grillmeier, H. Bacht, *Das Konzil von Chalkedon, geschichte und gegenwart*, I, Wurzburg, 1951, 721–748.

⁴¹ *Исїо*, 72.

⁴² Свети Јован Дамаскин, *О јересима*, 64 и 65.

⁴³ Р. Поповић, *Васељенски сабори*, књ. 2, Београд 2011, стр. 421–422.

- J. Lebon, La Christologie du monophysisme syrien, *Das Konzil I*, 425–580.
- G. Bardy, Severe d'Antioche, *Dictionnaire de Théologie Catholique* 14, 1988–2000.
- W. E. Crum, Severe d'Antioche en Egypte, *Revue de l' 'Orient chretien* 3,3, (1922–1923) 92–104.
- W. H. C. Frend, *The Rise of Christianity*, 1984.
- E. Stein, *Histoire du bas-Empire II (476–565)*, Paris, 1949.
- The nature of Christ*, by His Holiness Pope Chenouda III, Cairo, 1991.
- Pauline Allen and C. T. R. Hayard, *Severus fo Antioch*, London-Newyork 2004.
- A. B. Карташов, *Васељенски сабори*, Београд 2009.
- B. B. Болотов, *Историја Цркве у ѱериоду Васељенских сабора*, Краљево, 2006.
- J. Мајендорф, *Имѿеријално јединство и хришћанске геобе*, Црква од 450. до 680. године, Крагујевац, 1997.
- P. Поповић, *Васељенски сабори – одабрана докуменѿа*, књ. 2, Београд, 2011.
- E. Лаут, Севир Антиохииски: православнии възгљад, *Церков и времја*, Но 3 (32)2005, 174–187.
- З. Пено, *Доимѿика* – кратко изложење православне вере, христологија, књ. друга, Београд, 2013.
- A. Ђаковац, Антрополошки и христолошки узроци и последице афтартодокетизма Јулијана Халикарнашког, *Бојословље* 1 (2015)201–213.
- O. Давиденков, *Христологическая система Севира Антиохииского*, Москва 2007. – Кирил Говорун, Севир Антиохиискии о единой енергии и воле Христа, *Цврков и времја*, 32(2005).
- H. A. Заболотский, Христология древних восточних церквей в богословии Севира Антиохииского, *Журнал Московской патриархии* 10(1975)66–70, 11(1975)64–67.
- P. Мкртчјан, Концепции обшчей и частной природ ве христологии халкидонитов и дохалкидонитов, www.bogoslov.ru, 6. avgust 2015.
- J. Мајендорф, *Христѿос у истѿочно-хришћанској мисли*, Манастир Хиландар, 1994.

For and against The Chalcedon – Severus of Antioch (+538)

In the middle of the theology from the 5th century is the Christology, or the disclosure of the sacred secrets about the question Who is God-man, the Lord Christ? Answers to this question as the deepest secrets of the Christian faith and life were given at the two Ecumenical Councils – in Ephesus (431) and in Chalcedon (451). The theology of the Holy Fathers, which was formulated at the Ecumenical Councils, the Church has received not only as a current, but diachronic, eternal expression of faith about the mode of existence, or rather coexistence of the two natures in one theanthropic Person of Jesus Christ. However, adoption or reception of the deeds from the Council in Chalcedon slowly flowed, and many of them never fully been accepted. In the post-conciliar period, of more than one hundred years, there were many theological discussions that were long and variable, sometimes to the extreme, and that are spawned many names on the surface. Among them is without doubt was an unavoidable name of the Severus of Antioch (512-518).

Keywords: Severus of Antioch, Incarnation, Christology, nature, hypostasis, unity,